

Om dette handler historiker Marika Hedins afhandling, og titlen henviser til dilemmaet mellem liberalt sindelag og en statsliggørelse af socialpolitikken i Sverige ved indgangen til det 20. århundrede. Hvordan kunne liberale gå ind for denne udvidelse af socialpolitikken? Hedin bruger, hvad hun kalder en biografisk metode. Fremfor at følge sagsområder rettes fokus mod tre personer i perioden 1880-1930: politikeren Ernst Beckman, kvindesagsforkæmperen Emilia Broomé og fattigvæsensinspektøren G. H. von Koch. Udvælgelsen af de tre begrundes med, at de alle var erklærede politisk liberale og samtidig virksomme inden for socialt arbejde og interesseret i socialpolitikken generelt. De tre personer bliver den prisme, hvorigennem Hedin foretager sin analyse

I 1870'erne og 1880'erne var der i flere europæiske lande en generel opmærksomhed omkring det såkaldte 'arbejderspørgsmål', som omhandlede nøden i det fattige byproletariat. Omkring 1900 var dette blevet udvidet til et generelt ønske om at løse det såkaldte 'sociale spørgsmål'. Industrialiseringen havde konsekvenser for hele den sociale struktur, hvilket rejste kravet om socialpolitiske reformer på en lang række områder. I Sverige kom det til udtryk i blandt andet pensionsforsikringsloven (1913), lov om tvangsinternering af alkoholikere (1916) og en ny fattiglov (1918). Hedin viser, at en ny tids socialliberale tænkere var dybt involverede i dette arbejde. I 1903 oprettes organisationen *Centralförbundet för Socialt Arbete* (CSA), der blev et samlingspunkt for en række liberale socialreformatorer. Ernst Beckman blev den første formand og G. H. von Koch redigerede CSA-bladet *Social Tidskrift*. Organisationen opererede i skellet mellem privat filantropi og offentlig velfærd, og mange af organisationens forslag kom til at danne baggrund for socialpolitiske reformer.

Hedin konkluderer, at der for bogens hovedpersoner ikke bestod i et liberalt dilemma. Hun udleder et nyt syn på det tidlige 1900-tals liberale socialpolitik. For Beckman, Broomé og von Koch var socialpolitik for det første et samfundsspørgsmål. Det var et moralsk oplysningsprojekt båret af tanken om at skabe det gode og sunde liv for »*det största möjliga antal individer*«, som Broomé udtrykte det. Hedin beskriver også et nyt individbegreb, inspireret af britiske liberalisme-forskere, hvor individet opfattes som en del af et organisk fællesskab. For det tredje var den fremvoksende sociologiske videnskab med til at 'af-ideologisere' den socialpolitiske diskussion. Den nye liberalisme havde tiltro til, at videnskaben kunne levere de bedste løsninger på de sociale problemer.

Alt dette kunne efter Hedins overbevisning indpasses i et liberalt tankesæt omkring århundredeskiftet og legitimere statens udvidede rolle i socialpolitikken. Man kan mene, at bogens biografiske metode er snæver. Hvordan kan man vide, om de tre hovedpersoner udtrykker en generel tendens i svensk liberalisme, eller om de netop passer på en bestemt hypotese? Var de svenske liberale så progressive og reform-venlige ved indgangen til det 20. århundrede, som det påstås? Eller var der tale om en fraktion bestående af radikale liberale, i stil med eksempelvis det danske radikale parti eller den franske radikale 'solidarisme'-bevægelse omkring politikeren Leon Bourgeois og sociologen Émile Durkheim? Det må dog afgøres af samfundsforskere med større kendskab til svensk politisk historie. Under alle omstændigheder må bogen siges at være et velskrevet og tankevækkende bidrag til forskningen og burde interessere alle historikere med interesse for den tidlige skandinaviske velfærdsstat.

Lars Andersen

TORBJÖRN NILSSON (red.): Anfall eller Försvar? Högern i svensk politik under 1900-talet, Stockholm: Santérus förlag 2002. 248 s.

I udforskningen af den politiske historie i Norden i det 20. århundrede har de nordiske socialdemokratier tiltrukket sig den største opmærksomhed. Forskningen i de klassi-

ske konservative, de agrare og de liberale partier har haltet betydeligt efter. Den foreliggende antologi sætter derfor netop fokus på det svenske konservative parti fra dets grundlæggelse i 1904 og frem til i dag. Bogens bidrag berører de konservatives stillingtagen til en række områder, herunder blandt andet velfærdsstatens udvikling, EU-spørgsmål og århundredets sociale forandringer.

I en analyse af Högers ideologiske udvikling beskriver Torbjörn Nilsson, hvordan partiet har opfattet sig som en garant for, at forandringer sker med respekt for det bestående samfund. I god konservativ ånd skal politikken, i reminiscens fra Burke, føres i overensstemmelse med de døde, de levende og de endnu ufødte. Der er også tegn på, at Högern opfatter sig som en medierende faktor mellem det 20. århundredes to overordnede strømninger, liberalismen og socialismen.

Den tidlige organisatoriske udvikling af partiet tager Niklas Stenlås sig af. Det er kendetegnende for de svenske konservative, at de først sent danner et egentligt parti. Det er først i slutningen af 1930'erne, at det ligner det, vi i dag forstår ved et politisk parti. Stenlås viser, at de konservative medlemmer af den svenske Riksdag traditionelt havde et skeptisk syn på partidannelser. Partier var for dem udtryk for interessekonflikter og klasseinddeling af samfundet. De klassiske konservative politikere havde derimod den opfattelse, at netop de selv udtrykte hele samfundets interesser, nærmest som et ekko af det gamle national-liberale slagord, der udråbte de begavede og formuende som bedst egnede til at lede landet. Imidlertid tvang omstændigheder som valgretsspørgsmålet og Socialdemokratiets fremmarch til en fastere organisering.

Louise Drangel skriver om Högers rolle i en af den svenske velfærdsstats store reformer, pensionsreformen fra 1913. Den markerer indgangen til en periode med øget lovgivning på det socialpolitiske område. Pensionsreformen blev vedtaget med stort flertal, herunder majoriteten af de konservative riksdagsmedlemmer. Sammenlignet med de pensionsreformer, der blev indført efter 1945, var der dog tale om ganske beskedne ydelser.

Spørgsmålet er nu: Hvad var årsag til, at de fleste konservative stemte for en pensionsreform? Louise Drangel overvejer nogle mulige årsager. For det første en 'socialpacifistisk' forklaring. Som tilfældet var med Bismarcks reformer i 1880'erne er mekanismen den, at frygten for en revolutionær arbejderklasse driver socialpolitiske reformer igennem. Spørgsmålet er dog, om det gælder for Sverige i 1913, som det gjorde i Tyskland i 1880'erne? For det andet berøres spørgsmålet om, hvorvidt reformen var en politisk studehandel. Var konservative stemmer givet i forventning om den daværende liberale regerings støtte til den konservative mærkesag, forsvarspolitikken, der netop i disse år var på dagsordenen? Det kan for det tredje tænkes, at oprettelsen af det agrare parti Bondeförbundet i 1913 spillede en rolle. Forsøgte konservative at kapre bondestemmer ved at stemme for pensionsreformen? Drangel indskrænker sig til følgende konklusion: »Högern er med i processen även om man inte direkt utgör något lokomotiv« (s. 111)

Christer Ericsson og Fredrik Erikssons artikler berører spørgsmålet om, hvilke grupper i samfundet, Högern repræsenterer. Her udstilles de samme problemer som blandt andre Jørgen Fink har behandlet for Det konservative Folkeparti i Danmark. Vælgerkorpset er broget og har ofte ikke samme interesser. Skal partiet repræsentere storindustrien eller middelstanden? Og hvad med landbruget, som i partiets ideologi omkring 1900, ifølge Fredrik Eriksson, opfattes som selve samfundets livsnerve. Högern var utvivlsomt et parti, der led under det 20. århundredes sociale, økonomiske og politiske omvæltninger. Godsejermagten svandt ind, den socialdemokratiske 'folkhem-diskurs' udbredtes og, som Christer Ericsson viser, så udvikledes der i industrikredse en afstandtagen fra det politiske liv og en opfattelse af de konservative politikere som ineffektive i kampen mod socialdemokraterne.

Bogens sidste to bidrag, skrevet af politologer, beskriver Högers seneste svar på moderniseringsprocessen i det 20. århundrede. Karl Magnus Johansson skriver om

partiets europæiske linie siden 1960'erne. At kalde sig selv det svenske »Europaparti« anses her som et redskab for partiets modernisering. Det stigende internationale udtryk er tilmed et brud med en konservativ og nationalistisk idetradition. Ann-Sofie Dahl fører dette fokus videre og viser, hvordan den internationale politiske udvikling har været drivkraft i partiet i 1990'erne. Senest har terrorangrebet mod USA den 11. september 2001 rykket partiet i retning af en anbefaling af svensk medlemskab af NATO.

Anfall eller försvar? er en glimrende introduktion til det konservative partis rolle i det svenske samfund i det 20. århundrede. Bogens bidrag udtrykker generelt en positiv opfattelse af og sympati for den konservative bevægelse. Der er dog tale om et solidt forskningsbaseret værk, der bør finde et publikum blandt de danske forskere, der ønsker at lade sig inspirere til belysning af samfundsudviklingen gennem en anden optik end den socialdemokratiske.

Lars Andersen

19 myter i Sønderjyllands historie. Skrifter udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland Nr. 88. Aabenraa 2002. 256 s.

Hvilket farve havde Christian X's hvide hest? Spørgsmålet var i mange år henvist til børnebibliotekets quizbøger for de alleryngste, men siden Arveprins Knud fortalte, at den var kalket hvid, har emnet også været diskuteret blandt faghistorikere.

I januar og februar 2002 afholdt Historisk Samfund for Sønderjylland fem foredrag om myter i landsdelens historie, og de samlede i gennemsnit mere end hundrede tilhørere, hvilket er meget i Sønderjylland. Denne vellykkede formidling af faghistorikeres viden er nu udgivet som bog, og til læsernes lettelse kan arkivar Uffe Thyssen gøre rede for, at Christian X's hvide hest var helt hvid, idet den var en albino ved navn Malgré Tout. Arveprinsen havde forvekslet pibeler, der var smurt på hesten som rensevæske, med hvid kalk.

En anden myte, som der gøres op med, er Rostock-myten. Den er ganske vist ikke opstået i Sønderjylland, men da den er blevet »produktudviklet« i Fårhuslejren i anden halvdel af 1940'erne, anser arkivar René Rasmussen den for at være sønderjysk. Derimod regner han den for at være noget værre vås, og i en polemisk læserbrevstil hudfletter han argumenterne for en aftalt besættelse af Danmark. Jon Galster må have vendt sig mange gange i sin grav.

Valget af Flensborgs tyske byarkivar, Broder Schwennsen, til at tale om genforeningen i 1920, viser, at der er flyttet mentale hegnspæle i grænselandet. For 20 år siden var det utænkeligt, at Historisk Samfund for Sønderjylland ville anmode en tysk historiker om at holde et folkeligt foredrag med titlen: »1920 - tre myter om en genforening«, og næppe nogen tysk historiker ville have talt dansk i Tønder (Tønder). Sidste år var det så naturligt, at talen ikke førte til en læserbrevsdebat.

De tre myter er nu også blevet debatteret før. F.eks. den første: »I 1920 stemte indbyggerne i de to afstemningszoner om deres nationale tilhørsforhold.« Påvisningen af, at det var de stemmeberettigede og ikke de bosiddende, der stemte, har været et hedt emne i mange år. Danskere har mange gange beklaget, at tilrejsende (tyskere) skrævvred stemmeresultatet, og tyskere har ofte beklaget de bosiddende (tysksindede), som var stemmeretsberøvede. Med blik på den tyske genforening i 1990, sluttede Broder Schwennsen med at understrege: »at genforeningsarbejdet begynder lige efter genforeningsfesten,« men undlod diplomatisk at tilføje: »og koster mange penge.«

Jesper Bolund Nielsen